

**คุณสมบัติที่พึงประสงค์ของหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า
กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช**
Desirable Qualification of Chief of Wildlife Sanctuary,
Department of National Park, Wildlife and Plant Conservation

ฟาริดา รุ่งจรัสรัมย์¹ และ ขวัญชัย ดวงสถาพร²

Farida Rungjumrutrussamee and Khwanchai Duangsathaporn

บทคัดย่อ

การศึกษาคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช โดยวิเคราะห์จากข้อมูลทฤษฎี และข้อมูลจากการสำรวจด้วยแบบสอบถามความคิดเห็นจากกลุ่มตัวอย่าง 3 กลุ่ม คือ ผู้ปฏิบัติงานภายในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอกเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ รวมทั้งสิ้นจำนวน 403 คน ผลการศึกษา พบว่า คุณสมบัติที่พึงประสงค์ของหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ยกเว้นด้านทักษะอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความรู้ที่อยู่ในระดับมากที่สุด คือ ความรู้ด้านการป้องกันและปราบปราม ด้านสมรรถนะที่อยู่ในระดับมากที่สุด คือ สมรรถนะด้านสภาวะผู้นำ และด้านทักษะที่อยู่ในระดับมากที่สุด คือ ทักษะการสร้างเครือข่าย นอกจากนี้ ยังพบว่า กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอกเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่ามีความคิดเห็นต่อคุณสมบัติที่พึงประสงค์ในด้านทักษะ แตกต่างจากกลุ่มผู้ปฏิบัติงานภายในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและกลุ่มเป้าหมายเฉพาะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับนัยสำคัญ .01

ABSTRACT

The study of desirable qualification of the chief of wildlife sanctuary, Department of National Park Wildlife and Plant Conservation. The analysis of the research result will collect from the secondary data and the result from questionnaire which survey the opinion of three sample groups as follow, the worker in the wildlife sanctuary, the group of stakeholders outside the study area and the specific target group, totally 403 individual. The results showed that the desirable qualification of the chief of wildlife sanctuary totally are at the highest level, except the skills which at the high level. When considering each part, I found that the desirable qualifications in knowledge at the highest requirement level are the knowledge in prevention and suppression. The performance in terms of their leadership is the highest levels. And the skills in networking skills are the most desirable qualification. It also found that the stakeholders outside wildlife sanctuary area have the opinion on the desirable qualification skills

¹บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 50 ถ.พหลโยธิน เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

The Graduate School, Kasetsart University, 50 Pahol Yothin Road, Chatuchak, Bangkok 10900.

²ภาควิชาการจัดการป่าไม้ คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ 50 ถ.พหลโยธิน เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900

Department of Forest Management, Kasetsart University, 50 Pahol Yothin Road, Chatuchak, Bangkok 10900.

different from the groups of workers in the wildlife sanctuary and the specific target group, the statistical significance level of 0.01.

Key Words: desirable qualification, chief of wildlife sanctuary

e-mail address: farida@dnp.go.th

คำนำ

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เป็นพื้นที่อนุรักษ์ที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2535 โดยมีเป้าหมายเพื่อรักษาพื้นที่ป่าไม้ไว้เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า ทั้งที่อาศัยอยู่อย่างถาวร และที่อพยพ มาตามฤดูกาล อีกทั้งเพื่อให้มีการขยายพันธุ์ให้สามารถแพร่พันธุ์ไปสู่แหล่งอื่นๆ เพื่ออนุรักษ์ชนิดพันธุ์และประชากร สัตว์ป่าให้คงอยู่ตลอดไป (สำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า, 2553) เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเป็นหน่วยงานภาคสนามในสังกัด กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ที่มีบทบาทสำคัญในการปฏิบัติภารกิจด้านการอนุรักษ์สัตว์ป่า ผู้ที่ทำหน้าที่หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เปรียบเสมือนผู้บริหารหน่วยงานระดับต้นที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง ในการนำนโยบายและแผนงานไปสู่การบริหารจัดการเชิงพื้นที่ให้มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติตามหลักวิชาการ จึงจะถือว่ามีความเพียงพอต่อการปฏิบัติงาน แต่เนื่องจากที่ผ่านมา กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ยังไม่มีหลักเกณฑ์หรือแนวทาง ในการคัดเลือกผู้ที่จะมาทำหน้าที่หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอย่างชัดเจน ดังนั้น การคัดเลือกผู้ที่จะมาทำหน้าที่ หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า จึงอยู่ในดุลพินิจของอธิบดีกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ในฐานะ ผู้บังคับบัญชา ดังนั้น การศึกษาคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า จึงมีความสำคัญต่อ การกำหนดหลักเกณฑ์ในการคัดเลือกผู้ที่จะทำหน้าที่หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เพื่อให้ได้บุคคลที่มีคุณสมบัติ เหมาะสมกับตำแหน่งมากที่สุด สามารถบริหารจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าได้อย่างมีประสิทธิภาพ และปฏิบัติงาน อย่างบูรณาการ ร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ เพื่อให้เกิดผลสำเร็จ ซึ่งเป็นไปตามปรัชญาพื้นฐานของการบริหารงานบุคคล คือ การจัดคนให้เหมาะสมกับงาน (put the right man on the right job)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์งานของตำแหน่งหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
2. เพื่อวิเคราะห์คุณสมบัติที่พึงประสงค์ของหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช

อุปกรณ์และวิธีการ

การรวบรวมข้อมูลพื้นฐานของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

รวบรวมข้อมูลจากแหล่งทุติยภูมิต่างๆ ประกอบด้วย ข้อมูลทั่วไปของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า กฎหมาย นโยบาย และแผนงานที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานด้านการอนุรักษ์สัตว์ป่า สภาพปัญหา และสถานการณ์ปัจจุบัน ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า รายงานผลการปฏิบัติงานประจำปี ของสำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ ที่ 1 - 16 และมาตรฐานกำหนดตำแหน่งนักวิชาการป่าไม้ และเจ้าพนักงานป่าไม้

การวิเคราะห์งานของตำแหน่งหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

วิเคราะห์งานของตำแหน่งหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า โดยวิเคราะห์จากกฎหมาย นโยบาย และแผนงานที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์สัตว์ป่า และผลการปฏิบัติงานจริง ร่วมกับการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์จากผู้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และทำการวิเคราะห์คุณสมบัติที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานของตำแหน่งหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ในด้านความรู้ สมรรถนะ และทักษะ

การวิเคราะห์คุณสมบัติที่พึงประสงค์ของหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

นำข้อมูลคุณสมบัติที่จำเป็นสำหรับการปฏิบัติงานของตำแหน่งหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า มาสร้างแบบสอบถามเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับระดับความสำคัญหรือความจำเป็นต่อการปฏิบัติงานของคุณสมบัติในแต่ละหัวข้อ โดยมีเกณฑ์การให้คะแนน ตามระดับความคิดเห็น และแปลผลโดยนำผลรวมของคะแนนที่ได้ มาคำนวณค่าเฉลี่ยเลขคณิต เกณฑ์ในการแปลความแบ่งออกเป็น 5 ช่วง ตามค่าเฉลี่ยคะแนน ได้แก่ ลักษณะที่พึงประสงค์ที่อยู่ในระดับมากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด ตามลำดับ และทำการทดสอบคุณภาพของแบบสอบถาม โดยการตรวจสอบความเที่ยงตรงตามเนื้อหา และทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้สูตรสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson Product Moment Correlation Coefficient) และสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (1951, อ้างในชูศรี วงศ์รัตน์, 2552) ก่อนนำไปปรับปรุงแก้ไขเพื่อใช้เก็บข้อมูล

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัยนี้ แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1. กลุ่มผู้ปฏิบัติงานภายในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ได้แก่ หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ผู้ช่วยหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงานประจำเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า
2. กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอกเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ได้แก่ ตัวแทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตัวแทนจากหน่วยงานเอกชนด้านการอนุรักษ์สัตว์ป่า (NGOs) ตัวแทนจากสถานศึกษา และตัวแทนจากผู้นำชุมชนท้องถิ่น
3. กลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ได้แก่ ผู้บังคับบัญชาที่ควบคุมดูแลการปฏิบัติงานของหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ผู้บังคับบัญชาเหนือขึ้นไป 1 ระดับ และผู้บังคับบัญชาของหน่วยงานการเจ้าหน้าที่ ซึ่งถือเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์งาน และการกำหนดคุณสมบัติของหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

การสุ่มตัวอย่างเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าที่เก็บข้อมูล ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ ตามระดับศักยภาพของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ระดับ A, B และ C (สำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า, 2550) โดยกำหนดให้มีจำนวนซ้ำในแต่ละระดับศักยภาพเท่ากับ 6 แห่ง และสุ่มตัวอย่างโดยการจับฉลาก

การเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง

เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง โดยการส่งและเก็บรวบรวมแบบสอบถาม ทางไปรษณีย์ ปรากฏว่า ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาทั้งหมด 403 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 90.77

การวิเคราะห์และประมวลผลข้อมูล

การวิเคราะห์คุณสมบัติที่พึงประสงค์ของหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ใช้สถิติเชิงพรรณนา โดยคำนวณจากร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การเปรียบเทียบคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า จำแนกตามตัวแปรโดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way ANOVA) และวิเคราะห์หาความแตกต่างรายคู่ โดยการเปรียบเทียบพหุคูณ (multiple comparison test) ใช้วิธีของเชฟเฟ่ (Scheffe')

ผลการทดลองและวิจารณ์

คุณสมบัติที่พึงประสงค์ของหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ในภาพรวม

1. ด้านความรู้ ลักษณะที่พึงประสงค์ที่อยู่ในระดับมากที่สุด คือ ความรู้ด้านการป้องกันและปราบปราม โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53 คะแนน (SD=0.70) ทั้งนี้ เพราะหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ ตามกฎหมาย ที่มีหน้าที่ในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติ และมีอำนาจจับกุมดำเนินคดีกับผู้กระทำผิด ตามกฎหมาย จึงต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายป่าไม้ สัตว์ป่า และสิ่งแวดล้อม ที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานเป็นอย่างดี เพื่อจะได้นำกฎหมายไปบังคับใช้ในการปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง

2. ด้านสมรรถนะ ลักษณะที่พึงประสงค์ที่อยู่ในระดับมากที่สุด คือ สมรรถนะด้านสภาวะผู้นำ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.61 คะแนน (SD=0.59) ทั้งนี้ เพราะหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในการบริหารจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า จึงต้องเป็นผู้มีภาวะผู้นำสูง มีความมุ่งมั่น เสียสละ อุทิศตนในการทำงาน มีความรับผิดชอบ สามารถสร้างเป้าหมาย แรงจูงใจในการทำงาน และชักนำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาเกิดการยอมรับและปฏิบัติตามได้ และยังคงเป็นผู้ที่มีความสามารถทางการบริหารด้วย

3. ด้านทักษะ ลักษณะที่พึงประสงค์ที่อยู่ในระดับมากที่สุด คือ ทักษะการสร้างเครือข่าย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.39 คะแนน (SD=0.70) ทั้งนี้ เพราะภารกิจของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ต้องมีการติดต่oprะสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ และชุมชนท้องถิ่นในพื้นที่ เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น สภาพปัญหาและหาแนวทางในการทำงานร่วมกัน หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า จึงต้องเป็นผู้ที่มีทักษะในการผูกมิตรเพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีกับผู้อื่น สามารถติดต่อ ประสานงาน ในการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร เพื่อให้การทำงานของหน่วยงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับแนวทางการบริหารราชการตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ที่มุ่งเน้นผลการปฏิบัติงานหรือมีแผนการดำเนินงานที่สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งทำให้เกิดความคุ้มค่าในการบริหารทรัพยากร และการปฏิบัติราชการมีความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

คุณสมบัติที่พึงประสงค์ของหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช จำแนกตามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา

1. ด้านความรู้ พบว่า กลุ่มผู้ปฏิบัติงานภายในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ มีความคิดเห็นต่อลักษณะที่พึงประสงค์ในด้านความรู้ที่อยู่ในระดับมากที่สุดสอดคล้องกัน คือ ความรู้ด้านการป้องกันและปราบปราม โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.60 คะแนน (SD=0.67) และ 4.74 คะแนน (SD=0.48) ตามลำดับ ทั้งนี้ เป็นเพราะกลุ่มผู้ปฏิบัติงานภายในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ เป็นผู้ปฏิบัติงานภายในองค์กรเดียวกัน จึงมีความคิดหรือความเชื่อที่คล้ายกัน ซึ่งเกิดจากการปลูกฝังวัฒนธรรมภายในองค์กร ส่วนกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอกเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า มีความคิดเห็นต่อลักษณะที่พึงประสงค์ที่อยู่ในระดับมากที่สุด คือ ความรู้ด้านการประชาสัมพันธ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.54 คะแนน (SD=0.65) เนื่องจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอกเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า มีประสบการณ์ในการทำงานร่วมกับหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ในลักษณะของการเป็นผู้รับ เช่น เข้าร่วมรับฟังการบรรยาย เข้าร่วมฝึกอบรม เข้าร่วมนิทรรศการและสื่อประชาสัมพันธ์ต่างๆ เป็นต้น ซึ่งเกี่ยวข้องกับงานด้านส่งเสริมและเผยแพร่ จึงให้ความสำคัญกับความรู้ด้านการประชาสัมพันธ์ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มากเป็นลำดับแรก

2. ด้านสมรรถนะ พบว่า กลุ่มผู้ปฏิบัติงานภายในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอกเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ มีความคิดเห็นต่อลักษณะที่พึงประสงค์ที่อยู่ในระดับมากที่สุดสอดคล้องกัน คือ สมรรถนะด้านสภาวะผู้นำ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.56 คะแนน (SD=0.62), 4.63 คะแนน (SD=0.61) และ 4.66 คะแนน (SD=0.52) ตามลำดับ ทั้งนี้ เนื่องจากตำแหน่งหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าเป็นตำแหน่งที่มีบทบาทสำคัญในการบริหารจัดการเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าให้บรรลุตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า จึงต้องเป็นทั้งหัวหน้าหน่วยงานและผู้นำ ต้องเป็นผู้ที่มีทั้ง "อำนาจ" อันเกิดจากตำแหน่งหน้าที่ในการสั่งการบังคับบัญชา และ "บารมี" อันเกิดจากคุณลักษณะส่วนบุคคลในการปกครอง การสร้างความไว้วางใจ ความเคารพนับถือ จนได้รับการยอมรับ

3. ด้านทักษะ พบว่า กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอกเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ มีความคิดเห็นต่อลักษณะที่พึงประสงค์ที่อยู่ในระดับมากที่สุดสอดคล้องกัน คือ ทักษะการสร้างเครือข่าย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.35 คะแนน (SD=0.72) และ 4.51 คะแนน (SD=0.57) ตามลำดับ เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ในฐานะผู้บังคับบัญชา จะมีมุมมองในเชิงการบริหารหน่วยงานให้เกิดประสิทธิผลในการปฏิบัติงาน จึงให้ความสำคัญกับการสร้างเครือข่ายความร่วมมือและการมีส่วนร่วมจากชุมชนและหน่วยงานในพื้นที่ เช่นเดียวกับกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอกเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ที่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วม และสร้างเครือข่ายความร่วมมือในการบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ร่วมกับหน่วยงานของรัฐเช่นกัน สำหรับกลุ่มผู้ปฏิบัติงานภายในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า มีความคิดเห็นต่อลักษณะที่พึงประสงค์ที่อยู่ในระดับมากที่สุด คือ ทักษะการลาดตระเวนเชิงคุณภาพ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.41 คะแนน (SD=0.71) เนื่องจากกลุ่มผู้ปฏิบัติงานมีมุมมองต่อภารกิจสำคัญที่ต้องดำเนินการคือการรักษาพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าไว้ให้เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าโดยปลอดภัย เนื่องจากปัญหาการกระทำผิดกฎหมายเกี่ยวกับป่าไม้และสัตว์ป่า ยังเป็นปัญหาที่สำคัญของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

4. การเปรียบเทียบคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า จำแนกตามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา พบว่า ในด้านความรู้ และด้านสมรรถนะ กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นต่อคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับในด้านทักษะ พบว่า กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอกเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นแตกต่างจากกลุ่มผู้ปฏิบัติงานภายในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับนัยสำคัญ .01 ทั้งนี้ เพราะกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า มีความเกี่ยวข้องกับ การปฏิบัติงานของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในลักษณะของผู้ร่วมงาน และผู้ใช้บริการ จึงให้ความสำคัญกับทักษะการสร้างเครือข่ายเป็นลำดับแรก เนื่องจากการสร้างทักษะเป็นแนวทางในการสร้างมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการทรัพยากร ธรรมชาติ ร่วมกับหน่วยงานของรัฐ เพื่อให้มีการจัดการอย่างยั่งยืน และลดปัญหาความขัดแย้ง แต่สำหรับในมุมมองของผู้ปฏิบัติงานภายในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติงานในองค์กรเดียวกัน จะให้ความสำคัญทั้งทักษะการลาดตระเวนเชิงคุณภาพ และทักษะการสร้างเครือข่าย ควบคู่กัน ซึ่งเป็นทักษะที่มีความสำคัญและจำเป็นต่อการปฏิบัติงานทั้งในเชิงรุก และเชิงรับ

คุณสมบัติที่พึงประสงค์ของหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช จำแนกตามระดับศักยภาพของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

1. ด้านความรู้ พบว่า กลุ่มตัวอย่างในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ระดับศักยภาพ A และ B มีความคิดเห็นต่อลักษณะที่พึงประสงค์ที่อยู่ในระดับมากที่สุดสอดคล้องกัน คือ ความรู้ด้านการป้องกันและปราบปราม

โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.57 คะแนน (SD=0.67) และ 4.59 คะแนน (SD=0.68) ตามลำดับ ส่วนกลุ่มตัวอย่างในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ระดับศักยภาพ C มีความคิดเห็นต่อลักษณะที่พึงประสงค์ที่อยู่ในระดับมากที่สุด คือ ความรู้ด้านการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 คะแนน (SD=0.71) ทั้งนี้ เพราะเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ระดับศักยภาพ A และ B นั้น มีพื้นที่ขนาดใหญ่ และพื้นที่โดยรอบติดต่อกับชุมชน ท้องถิ่นเป็นบริเวณกว้าง ในบางพื้นที่มีอาณาเขตติดต่อกับหลายจังหวัด ประกอบกับมีชนิดพันธุ์พืช และสัตว์ป่าที่ถูกคุกคามหรือใกล้สูญพันธุ์อยู่ในพื้นที่เป็นจำนวนมาก ทำให้มีปัญหาพื้นที่ป่าถูกบุกรุก และปัญหาการลักลอบล่าสัตว์ สูงกว่าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ในระดับศักยภาพ C ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีขนาดเล็กกว่า และมีจำนวนชนิดพันธุ์พืช และสัตว์ป่าที่หายากในพื้นที่น้อยกว่า

2. ด้านสมรรถนะ พบว่า กลุ่มตัวอย่างในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ระดับศักยภาพ A, B และ C มีความคิดเห็นต่อลักษณะที่พึงประสงค์ที่อยู่ในระดับมากที่สุดสอดคล้องกัน คือ สมรรถนะด้านสภาวะผู้นำ โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.62 คะแนน (SD=0.60), 4.66 คะแนน (SD=0.54) และ 4.55 คะแนน (SD=0.62) ตามลำดับ เนื่องจากคุณสมบัติในด้านสภาวะผู้นำเป็นคุณสมบัติพื้นฐานที่จำเป็นและสำคัญที่สุดของการเป็นผู้บังคับบัญชา ไม่ว่าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่านั้นจะมีขนาดเล็กหรือใหญ่ หรือมีจำนวนชนิดพันธุ์พืชและสัตว์ป่าหายากมากน้อยเพียงใดก็ตาม ผู้ที่จะมาทำหน้าที่หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าในทุกระดับศักยภาพ ต่างก็ต้องเป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำสูง มีความมุ่งมั่น รับผิดชอบ เสียสละในการทำงาน เพื่อให้หน่วยงานบรรลุเป้าหมาย และสามารถจูงใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติตามได้

3. ด้านทักษะ พบว่า กลุ่มตัวอย่างในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ระดับศักยภาพ A, B และ C มีความคิดเห็นต่อลักษณะที่พึงประสงค์ที่อยู่ในระดับมากที่สุด คือ ทักษะการสร้างเครือข่าย โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.37 คะแนน (SD=0.62), 4.43 คะแนน (SD=0.65) และ 4.36 คะแนน (SD=0.74) ตามลำดับ ทั้งนี้เพราะแนวคิดในการจัดการ การดูแลรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนมากขึ้น เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ทั้งในระดับศักยภาพ A, B และ C จึงต้องมีแผนงาน/โครงการ/กิจกรรมในการดำเนินงาน ที่ต้องประสานงานร่วมกับชุมชนท้องถิ่น และหน่วยงานอื่นๆ ในพื้นที่มากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายและแผนงานด้านการอนุรักษ์สัตว์ป่า ที่มีการกำหนดยุทธศาสตร์ในการบริหารจัดการการอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์ป่าแบบบูรณาการ โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมจากภาคีอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ทั้งภายในประเทศและระหว่างประเทศ กลไกที่จะช่วยให้การดำเนินการตามยุทธศาสตร์ และแผนงานเหล่านี้ประสบความสำเร็จ จึงต้องเริ่มต้นจากการสร้างเครือข่ายการปฏิบัติงานในพื้นที่ที่เข้มแข็งระหว่างหน่วยงานของรัฐ ชุมชน และหน่วยงานภาคเอกชน หัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า จึงต้องเป็นผู้ที่มีทักษะในการแสวงหาและสร้างความร่วมมือความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ให้เข้าร่วมเป็นเครือข่ายในการทำงานร่วมกัน

4. การเปรียบเทียบคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า จำแนกตามระดับศักยภาพของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า พบว่า กลุ่มตัวอย่างในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ระดับศักยภาพ A, B และ C มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นต่อคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ในด้านความรู้ ด้านสมรรถนะ และด้านทักษะ แตกต่างกันอย่างไรไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้ อาจเป็นผลมาจากการกิจ และลักษณะงานของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ที่มีความคล้ายคลึงกัน เนื่องจากเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุกแห่ง ดำเนินงานตามแผนงานและงบประมาณที่กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กำหนด ทำให้คุณสมบัติ

ของผู้ปฏิบัติงานในตำแหน่งหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ในระดับศักยภาพ A, B และ C มีความคล้ายคลึงกัน และมีลักษณะที่พึงประสงค์ใกล้เคียงกัน

สรุป

คุณสมบัติที่พึงประสงค์ของหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ในภาพรวม ด้านความรู้ คือ ความรู้ด้านการป้องกันและปราบปราม ด้านสมรรถนะ คือ สมรรถนะด้านสภาวะผู้นำ และด้านทักษะ คือ ทักษะการสร้างเครือข่าย

คุณสมบัติที่พึงประสงค์ของหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า จำแนกตามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่าง ที่ศึกษา พบว่า ในด้านความรู้ กลุ่มผู้ปฏิบัติงานภายในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ มีความคิดเห็นต่อลักษณะที่พึงประสงค์สอดคล้องกัน คือ ความรู้ด้านการป้องกันและปราบปราม ในด้านสมรรถนะ กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาทั้ง 3 กลุ่ม มีความคิดเห็นต่อลักษณะที่พึงประสงค์สอดคล้องกัน คือ สมรรถนะด้านสภาวะผู้นำ และในด้านทักษะ กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอกเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ มีความคิดเห็นต่อลักษณะที่พึงประสงค์สอดคล้องกัน คือ ทักษะการสร้างเครือข่าย เมื่อเปรียบเทียบคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า จำแนกตามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา พบว่า ในด้านทักษะ กลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายนอกเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็น แตกต่างจากกลุ่มผู้ปฏิบัติงานภายในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับนัยสำคัญ .01

คุณสมบัติที่พึงประสงค์ของหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า จำแนกตามระดับศักยภาพของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า พบว่า ในด้านความรู้ กลุ่มตัวอย่างในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ระดับศักยภาพ A และ B มีความคิดเห็นต่อลักษณะที่พึงประสงค์สอดคล้องกัน คือ ความรู้ด้านการป้องกันและปราบปราม ในด้านสมรรถนะ กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาทั้ง 3 กลุ่ม มีความคิดเห็นต่อลักษณะที่พึงประสงค์สอดคล้องกัน คือ สมรรถนะด้านสภาวะผู้นำ และในด้านทักษะ กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาทั้ง 3 กลุ่ม มีความคิดเห็นต่อลักษณะที่พึงประสงค์สอดคล้องกัน คือ ทักษะการสร้างเครือข่าย เมื่อเปรียบเทียบคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า จำแนกตามระดับศักยภาพของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า พบว่า กลุ่มตัวอย่างในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ระดับศักยภาพ A, B และ C มีค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นต่อคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ในด้านความรู้ ด้านสมรรถนะ และด้านทักษะ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ข้อเสนอแนะ

1. จากผลการศึกษา พบว่า ลักษณะที่พึงประสงค์ของหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าที่อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านทักษะ คือ ทักษะการสร้างเครือข่าย ซึ่งเป็นทักษะที่เกิดจากการทำงานและการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างความสัมพันธ์ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง สม่าเสมอ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช จึงควรกำหนดให้มีการหมุนเวียนงาน (job rotation) ในตำแหน่งหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า โดยพิจารณากำหนดวาระการดำรงตำแหน่งให้มีความเหมาะสม และสอดคล้องกับความเป็นจริง เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานมากที่สุด

2. ผลการเปรียบเทียบคุณสมบัติที่พึงประสงค์ของหัวหน้าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า จำแนกตามระดับศักยภาพของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า พบว่า ในด้านความรู้ ด้านสมรรถนะ และด้านทักษะ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ จึงควรทบทวนหลักเกณฑ์การแบ่งระดับศักยภาพของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า โดยเพิ่มหลักเกณฑ์

เกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรบุคคลและงบประมาณ เช่น จำนวนผู้ได้บังคับบัญชา ปริมาณและความยุ่งยาก ซับซ้อนของงาน งบประมาณประจำปีที่ได้รับ หรืองบประมาณจากแผนงาน/โครงการพิเศษอื่นๆ เป็นต้น เพื่อใช้เกณฑ์ในการแบ่งด้วย

เอกสารอ้างอิง

ชูศรี วงศ์รัตนะ. 2552. **เทคนิคการใช้สถิติเพื่อการวิจัย**. พิมพ์ครั้งที่ 11. ไทเนรมิตกิจ อินเทอร์เน็ตโปรดักส์, กรุงเทพฯ.

สำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า. 2550. **เอกสารรายละเอียดประกอบการจัดลำดับความสำคัญ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และเขตห้ามล่าสัตว์ป่า โครงการสร้างภารกิจของสำนักอนุรักษ์สัตว์ป่า ส่วนอนุรักษ์สัตว์ป่า เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าและเขตห้ามล่าสัตว์ป่า สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์**. กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, กรุงเทพฯ.

_____. 2553. **เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า**. แหล่งที่มา: <http://www.dnp.go.th/wildlifeweb>, 15 กรกฎาคม 2553